

Xavier Pla ha escrit un assaig sobre la vida i obra de l'autor belga Georges Simenon. JOSEP LOSADA

Georges Simenon i l'entusiasme exhaustiu

Assaig

Simenon i la connexió catalana

Xavier Pla

Premi d'assaig Joan Fuster
Edicions 3 i 4. València, 2007

Pere Antoni Pons

Amb *Simenon i la connexió catalana*, Xavier Pla ha volgut escriure un assaig d'homenatge a Georges Simenon, de qui és lector addicte de fa molts anys.

Així doncs, el llibre principalment interessarà –fascinarà– aquells que comparteixin amb l'autor la devoció simenonesca. No només, però: els lectors no fanàtics ni experts també hi trobaran elements –informacions, anècdotes, reflexions– de molt interès.

Principalment, perquè, en molts passatges del llibre, Xavier Pla fa servir Simenon com a pretext per acarar temes molt diversos: per explicar i teoritzar sobre la introducció de la novel·la de gènere negre en

la literatura catalana; per retratar una sèrie d'escriptors catalans (Pla, Sagarra, Tasis, Pedrolo, Serrahima) que compartiren la passió per Simenon; per consignar les enormes dificultats editorials que tingué Ferran Canyameres en el seu intent d'introduir l'obra de Simenon en el mercat català...

Evidentment, tots aquests materials es completen amb un perfil biogràfic (poc complet) de Simenon i una anàlisi de la seva obra. Ara bé, encara que el tractament

del tema adopti una forma fragmentària, el producte resultant no és ni difús ni dispers. A més, tot el llibre té un aire de caprici entusiasta que, en comptes de lluitar-lo, el fa més llepol.

D'una banda, doncs, els lectors de *Simenon i la connexió catalana* que siguin entusiastes militants de l'autor belga gaudiran com bojos amb la seva lectura. I, d'altra banda, els lectors que només hi estiguin interessats (que n'hagin llegit, per exemple, uns pocs Maigrets), s'hi entretindran, hi aprendran coses i, en el millor dels casos, sentiran com se'ls desvetlla la curiositat. Això sí: la majoria desitjaran que algú faci amb algun dels seus autors més admirats el que Xavier Pla, en aquest llibre entusiasta i rigorós, ha fet amb Simenon.

Mals temps per a la cultura

Assaig

Història de l'Institut d'Estudis Catalans Volum II. De 1942 als temps recents

Diversos autors
Institut d'Estudis Catalans
Barcelona, 2007

Lluís Martínez

L'Institut d'Estudis Catalans està celebrant el seu primer centenari. Una commemoració més important del que sembla. La meitat de la seva vida l'ha passada envoltada de circumstàncies adverses: primer, la dictadura del general Primo de Rivera; després, la del general Franco, molt més terrible, dilatada i hostil.

Si aquesta institució dedicada a la investigació, preservació i difusió de l'alta cultura catalana ha superat tots els obstacles –subtils alguns, barroers la majoria– i ha arribat al centenari ha estat gràcies a algunes persones fidels a les seves idees i al seu país. És una fidelitat fàcil de mantenir en una democràcia, però força més complicada quan el món es divideix entre afectes i desafectes a un règim sinistre.

La vida d'aquesta institució des del 1942 fins al 1989 s'analitza en un volum, el segon, obra dels historiadors Albert Balcells, Santiago Izquierdo i Enric Pujol. Aquests noms, per ells mateixos, ja són l'indicatiu que ens trobem davant d'una obra seriosa, documentada i que no fa concessions.

El llibre explica molts fets desconeguts o poc coneguts d'una de les institucions més importants de la Catalunya contemporània. Per exemple, que les autoritats franquistes van intentar substituir-la per un *Instituto Español de Estudios Mediterráneos* i que, en fracassar, van voler assimilar-la a canvi d'un plat de lleties: l'Institut rebria el reconeixement a canvi que se supedités als dictats del Consejo Superior de Investigaciones Científicas i, sobretot, que trenqués amb l'exili il·lustrat.

Era una oferta-trampa: l'IEC hauria quedat reduït, en el millor dels casos, a un institut regional d'estudis barcelonins. Com que no se'n van sortir, el 1955 van crear l'Institut Catalán San Jorge, que volia treballar en paral·lel amb l'IEC i

integrar-lo. En aquest cas la maniobra va fracassar perquè el mateix Ministerio de Educación va parar els peus als promotors.

Tot i així, l'IEC va treballar durant molts anys amb l'espasa de Dàmocles damunt dels seus caps. Quan el franquisme veia que aixecava una mica el cap, ni que fos d'acord amb les seves mateixes lleis, reaccionava amb contundència.

L'IEC ha arribat als nostres dies gràcies a la tenacitat d'algunes persones, de les quals es dona detallada notícia en aquest volum, la seva habilitat per aprofitar algunes esclatxes del règim, determinades complicacions personals i financeres (fet que demostra que en totes les ideologies es poden trobar persones decents; i també del signe contrari), la fidelitat a l'exili i el prestigi acumulat que li va permetre mantenir o conquerir el reconeixement de les acadèmies internacionals.

Aquesta història està construïda des de diversos angles. S'explica l'esdeveniment de la institució i de les seves diferents seccions: la represa, la constitució i mort d'algunes, les grans dificultats i el voluntarisme omnipresent però, sobretot, es parla de les persones que van garantir-ne la supervivència. Es parla de les persones, sí; però no es cau en l'hagiografia. Alguns van tenir un paper heroic i altres van jugar-se el patrimoni; però tampoc van faltar les baralles de pati d'escola.

Llegir aquest llibre és abocar-se a una realitat molt pròxima amb una perspectiva única. És, també, abocar-se a un passat en el qual fins i tot les iniciatives científiques, quan no combregaven amb el règim, s'havien de fer gairebé en la clandestinitat. Uns fets que s'han de recordar, i en aquest punt el llibre és utilíssim, quan reapareix el discurs dels cíncics que defensen que el franquisme mai va perseguir el nostre idioma ni la nostra cultura i exhibeixen com a gran argument la llista de llibres en català que es van editar en aquells anys. Una edició que va existir, però sempre gràcies al voluntarisme d'unes persones molt concretes, no perquè al franquisme li agradés la nostra cultura.

És un llibre, en resum, que compleix amb escriure les expectatives dipositades.

Innocència

Narrativa

El noi del pijama de ratlles

John Boyne

Traducció de Jordi Cussà
Empúries
Barcelona, 2007

Oscar Montferrer

El noi del pijama de ratlles amaga la profunditat i la consistència de la seva proposta sota una narració pausada i engrescadora marcada per la innocència inconscient del seu protagonista, un nano anomenat Bruno, que conviu sense saber-ho amb la Segona Guerra Mundial i l'extermini dels jueus.

La novel·la de John Boyne es pot qualificar tant de rodona com de compacta. En tots dos casos, positivament. En triar un infant com a narrador, l'autor s'obliga a executar l'escriptura des de la senzi-

llesa formal, cosa que du a terme amb prou habilitat com per insinuar situacions, idees i sensacions complexes que només tenen un sentit ple si es processen amb una mentalitat fruit d'una vida viscuda. I Boyne se'n surt amb eficàcia, perquè el relat de l'obligada –per l'edat– ceguesa mental del protagonista manté intacta la capacitat de captivar la mirada del lector fins i tot quan apareix Shmuel, el nen jueu empresonat que actua com la nèmese de Bruno.

A tall de nina russa, la novel·la de Boyne encara acull un missatge més íntim. Si es decapa *El noi del pijama de ratlles* com si es tractés d'una ceba, més enllà del missatge literal de la narració i dels ressons primers que se'n desprenen, no es fa difícil arribar al cor i adonar-se que Bruno, que és fill d'un alt comandament nazi a qui

L'escriptor irlandès John Boyne. SP

s'encarrega el control d'un camp d'extermini, és també la personificació del poble alemany. Fetes les excepcions, els alemanys i molts dels conquerits durant la Segona Guerra Mundial van assumir, activament o passiva, els postulats del nazisme, van conviure amb l'eliminació de milions de persones que no encaixaven en els paràmetres de la raça ària i, en acabat, van negar haver-ne sabut res.

La manera en què l'escriptor irlandès tracta aquest drama no és neutral: Boyne tria un final concret i és aquí on cal buscar la seva posició sobre els fets de què parla. Ell tanca la novel·la amb una decisió i amb els seus efectes i amb aquesta tria, que apareix com una conseqüència lògica de tot el que ha estat explicant, assenyala amb el dit aquells que, en el seu moment, van quedar-se en l'anar fent.